

Catalunya en la Unió Europea

Xavier Civit

La Comunitat Europea està compromesa actualment amb uns dels reptes més importants d'ençà de la seva creació.

D'una banda, i fruit de la voluntat expressada en l'Acta Única Europea, la Comunitat va realitzar, l'1 de gener de 1993, un Mercat Interior unificat i sense obstacles de més de 340 milions d'habitants, encara que no de manera plena. A més, aquest mercat es va ampliar el passat mes de gener a cinc països europeus de l'EFTA per constituir l'anomenat Espai Econòmic Europeu amb gairebé 380 milions d'habitants.

El segon procés en el qual està immersa la Comunitat és la constitució de la Unió Europea, integrada per una unió política i una unió econòmica i monetària segons van acordar els Estats membres el mes de desembre de 1991 en el Consell Europeu de Maastricht, i la qual es va posar en marxa amb l'entrada en vigor del Tractat de la Unió Europea l'1 de novembre de 1993.

Catalunya porta ara més de vuit anys integrada en aquesta nova Unió Europea en constant expansió i, encara que aquest període sigui relativament curt per fer una avaluació des d'una perspectiva històrica, dóna una base d'experiència que permet fer una aproximació amb prou fonament sobre els resultats de la integració catalana en la realitat comunitària.

Encara que tot sovint s'analitza la pertinença catalana a la Comunitat Europea des d'un punt de vista econòmic, no hem d'oblidar que no és a causa de l'oportunitat d'un moment determinat ni de criteris estrictament econòmics. La raó de fons és molt més profunda, és el retrobament de Catalunya amb un dels seus signes d'identitat, l'europeisme. Malgrat ser una societat allunyada políticament, per raons ben conegudes, d'una relació normal amb les altres societats europees, la societat catalana va mantindre sempre el seu europeisme, mostrat abastament amb els seus lligams econòmics, socials, culturals i artístics, sent, de sempre, la societat de la Península Ibèrica més relacionada i més propera a la realitat europea. En conseqüència, amb la integració a la Comunitat Europea, Catalunya es retroba amb els seus orígens, es realitza en un dels seus signes d'identitat i pot dur a terme un projecte històric basat sobre una doble dimensió: la de crear una realitat autènticament europea, desapareguts els obstacles històrics precedents, i actuar de pont i lligam entre les realitats ibèriques i les de la resta del Continent europeu tot articulant una àrea a la Mediterrània nord-occidental.

Amb la integració a la Comunitat Europea, l'economia catalana va cloure un període caracteritzat per la recessió i en va iniciar un altre força més expansiu. Tres grans àmbits han contribuït a fer possible aquest canvi de tendència. En primer lloc, el profund procés de reestructuració dut a terme per l'economia catalana durant els deu anys anteriors. En segon lloc, la millora substancial de la conjuntura econòmica internacional durant la segona meitat de la dècada dels vuitanta i, en tercer lloc, la definitiva obertura de l'economia catalana als mercats europeus.

Els dos primers d'aquests aspectes són comuns a una bona part dels països europeus, mentre que el tercer incideix directament sobre les economies espanyola i portuguesa.

Tot fent una ràpida descripció de la situació actual de l'economia catalana, després dels primers anys d'integració a la CEE, podríem destacar quatre grans trets:

En primer lloc, la ràpida acceleració del ritme de creixement econòmic, almenys fins a la dècada dels anys noranta. El PIB ha crescut a un ritme lleugerament superior al que ha experimentat l'economia espanyola i pràcticament dos terços superior al creixement anual de la mitjana de l'economia europea. En camí els resultats del 1993 apunten a una recessió superior a la de la resta de països del nostre entorn.

En segon lloc, i com a conseqüència del major creixement absolut, s'ha aconseguit invertir globalment el procés de pèrdua de llocs de treball fins al 1991, data en què es capgira novament la tendència.

En tercer lloc, la inversió ha experimentat fins a l'any passat elevats ritmes de creixement, tant per la via de la inversió autòctona com per la via de la inversió exterior.

Finalment i en quart lloc, cal constatar la transformació que ha experimentat l'economia catalana pel que fa a la seva creixent interrelació amb l'exterior, i molt concretament cap a Europa, bé per mitjà del comerç, bé mitjançant les transferències de capital i les inversions.

Des del mateix moment de l'adhesió, les importacions catalanes van experimentar elevats creixements incentivats pel canvi de règim fiscal i per la supressió de barreres aranzelàries. Després de la integració, el ritme de creixement català d'importacions i d'exportacions s'ha situat per damunt de l'espanyol, cosa que reforça encara més aquella tendència. Tot i així, cal reconèixer en l'àmbit de les exportacions uns resultats deficitaris que només darrerament han començat a invertir en part la tendència.

Des de la perspectiva de les inversions estrangeres, Catalunya també s'ha situat al capdavant de les àrees econòmiques de l'Estat espanyol receptors d'inversions foranes; no tan sols de l'Estat espanyol, sinó de tota Europa, ja que Catalunya s'ha erigit com a base receptora d'inversions de països tercers que pretenen accedir a quotes significatives del mercat europeu o d'inversions de països europeus que pretenen controlar des de Catalunya una part important del mercat europeu i mediterrani.

L'evolució de l'economia catalana ens mostra, doncs, que la seva resposta a uns nivells d'obertura més elevats ha estat globalment positiva, com de fet s'ha produït sempre que l'economia catalana s'ha obert a l'exterior; el procés de reestructuració experimentat fins a mitjans del decenni dels vuitanta, el clima expansiu en els àmbits internacional i europeu i la base productiva i empresarial han estat els principals factors que expliquen aquesta evolució.

Amb tot, el desequilibri comercial existent, els problemes que presenten sectors fins fa pocs anys expansius i que ara es troben en una situació d'estancament, com és el cas per exemple del sector turístic, més les dificultats que de nou han aparegut en algunes àrees de l'agricultura i de la indústria ens mostren que no tots els reptes que planteja la pertinença a l'economia comunitària, més exigent i competitiva, estan superats. De fet, la crisi econòmica d'àmbit europeu que estem vivint en aquests moments, més profunda que en d'altres Estats de la Unió Europea, demostra que l'ajustament de la nostra economia a la del conjunt comunitari encara no ha estat completat plenament.

A més, la realització del Mercat Interior Europeu del 1993 ha exigít, i encara ho fa, un nou esforç d'adaptació a nivells més elevats de competitivitat en el si de la Comunitat Europea i l'acceptació de l'obertura a productes també més competitius provinents de països tercers.

En aquest sentit, el Mercat Interior Europeu ofereix noves possibilitats i és avaluat com globalment positiu per al conjunt de l'economia europea; òbviament, però, aquesta avaluació no significa ni un procés uniforme ni els mateixos nivells a totes les àrees de la Comunitat.

És per això que cal que ens preguntem si el grau d'adaptació de l'economia catalana és el convenient, i en quines àrees cal reforçar aquells aspectes que permetin assegurar el marc adequat als nivells de competència comunitaris.

Els àmbits que requereixen una atenció especial són els de la informació i la preparació en relació amb la realitat comunitària, el del transport i les comunicacions i el de l'ensenyament superior i l'adaptació tecnològica.

És obvi que Catalunya té un grau de desenvolupament, una situació econòmica i un posicionament geogràfic que li permet aspirar a tenir una posició capdavantera en el si de la Comunitat Europea; també és cert, però, que aquesta posició no està assegurada, atès que encara no ha assolit el grau de desenvolupament característic de les àrees econòmicament més avançades de la Comunitat. Catalunya presenta uns trets d'especial vulnerabilitat que ha de superar per la seva pròpia capacitat d'adaptació i de resposta positiva als nivells de competitivitat que es donen en el si de la Comunitat.

Per assolir aquests nivells de competitivitat, i comparant l'economia catalana amb les seves principals competidores, cal comptar amb facilitats de comunicació i, en conseqüència, amb les corresponents infraestructures. Cal estar adaptat a la contínua explosió de les telecomunicacions i als mecanismes que permetin ser competitius en l'adopció de noves tecnologies i tenir un nivell d'ensenyament que faci els nostres titulats competidors eficaços en l'àmbit europeu davant l'aplicació efectiva del reconeixement mutu de titulats universitaris i de llibertat d'establiment.

Ara per ara, l'economia catalana s'enfronta al repte europeu des d'una posició favorable, havent mostrat i demostrat una capacitat de resposta que s'ha produït cada vegada que s'ha donat la possibilitat de projectar-se realment a l'exterior i havent assumit, també, que la via adequada per a la internacionalització necessària era la pertinença a les Comunitats Europees, pertinença reforçada a més per un clar sentit d'identitat europea per part de la societat catalana.

A més de l'experiència globalment positiva en aquests primers anys d'integració, cal afegir que Catalunya compta amb uns actius destacables com són les seves empreses, els seus professionals i els seus ciutadans, en general, com també la posició clau que presenta en el conjunt de la Comunitat Europea en la projecció d'aquesta vers la Mediterrània. Però aquestes possibilitats i aquestes potencialitats no són plenament una realitat: perquè ho siguin, caldrà que tots perseverem en la línia empresa i comptem amb unes bases avui dia tan sols embastades.